

Visvriendelijk verontdiepen

Tekst: Gert-Jan Buijs

Fotografie: Dekker Van de Kamp,
Gert-Jan Buijs en
Domin Dalessi

Ontzanders hebben vanuit het verleden een slechte naam. Ze deden hun ding, vertrokken en lieten een tientallen meters diep gat in de grond achter dat ecologisch gezien nagenoeg dood was. Of ze stortten zonder naar de visstand te kijken diepe zandgaten vol met rommel waar ze vanaf moesten. Dat het ook anders kan, laat ontzandingsbedrijf annex gebiedsontwikkelaar Dekker Van de Kamp zien.

In maart van dit jaar was de stelling in Visionair 15 gewijd aan de mogelijk negatieve effecten van het storten van bagger in diepe zandwinputten voor de visstand. De deskundigen die hierover oordeelden, kwamen min of meer tot de conclusie dat – mits onder de juiste voorwaarden (!) – de visstand wel degelijk gediend kan zijn bij het verontdiepen van diepe plassen. Dit soort wateren heeft afgezien van een smalle oeverstrook geen enkele betekenis voor de visstand. Op grotere diepte is het water zuurstofarm en donker. Vissen, waterplanten, watervogels en aquatische fauna hebben er niks te zoeken. Door verontdieping tot pakweg een meter of tien of minder, komt een gigantisch areaal aan bodemsubstraat beschikbaar waar vissen eerder slechts overheen konden zwemmen. Daarnaast moet niet worden vergeten dat het verwijderen van baggerspecie uit kanalen, weteringen, sloten, singels, stadsparken en vaarten daar voor een beter onderwatermilieu zorgt. Op papier kun je dus met het verontdiepen van zandwinplassen twee vliegen in één klap slaan.

Restmateriaal en natuurontwikkeling

Dekker Van de Kamp is een zand-, grind- en kleiwinbedrijf, maar timmert de laatste jaren aardig aan de weg door het op een goedkope manier verwerken van restmateriaal (lees: baggerspecie) te combineren met landschaps- en natuurontwikkeling. Daar is het bedrijf al een heel eind in gevorderd. Zo legt Dekker Van de Kamp in de Gamerensche Waarden – langs de Waal bij Gameren – de laatste hand aan het verontdiepen van de grote zandwinplas (tot twee à drie meter) die de laatste schakel vormt van het nevengeulengebied dat daar in samenwerking met Staatsbosbeheer is ontwikkeld. En dan is er nog de Kaliwaal, een 250 hectare groot gebied op grondgebied van de gemeenten West Maas en Waal en Druten. Hier is de te verontdiepen plas de eerste schakel in een nevengeulengebied, dat net als in Gameren al verregaand in ontwikkeling is. Ten slotte wil het bedrijf aan de slag in De Koornwaard, een voormalige

gemeentelijke vuilstortplaats annex zandwinplas langs de Maas bij het Bossche gehucht Gewande. De Koornwaard, was ooit een van de grootste gifbelten van Nederland, maar is gesaneerd. Dekker Van de Kamp gaat de plas, die plaatselijk nog een diepte heeft van veertig meter, verontdiepen tot tien meter. Door de aanleg van taluds loopt de bodem in plaats van steil omlaag straks geleidelijk af, waardoor er veel bredere zones beschikbaar komen voor oevervegetatie en waterplanten.

Functionele nevengeulen

Bij een bezoek aan de Kaliwaal met projectleider Iwan Reerink, Jan Kranenbarg van Ravon en hydrobioloog Alexander Klink, wordt al meteen bij de ingang van het gebied duidelijk wat voor functie dit nevengeulensysteem heeft voor de visstand. In een poel die rechtstreeks via een nevengeul in

Iwan Reerink: "Het verontdiepen van die plassen levert een betere biotoop op voor de visstand".

Ondiepe poelen zijn belangrijke voor de groei van jonge vis.

verbinding staat met de Waal, koesteren miljoenen jonge visjes zich in de zon. Het water is er warm, maar door de stroming van de nevengeul en de trek die de beroepsvaart veroorzaakt, wordt het poeltje om de paar minuten voorzien van een stoot vers en zuurstofrijk water. “Dit zijn ideale kraamkamers”, zegt Jan Kranenbarg, ecooloog van Stichting Ravon, die zich inzet voor de bescherming van vissen, amfibieën en reptielen. Ravon is een van de partners waarmee Dekker Van de Kamp samenwerkt in de Kaliwaal. “In het verleden zijn vrijwel alle nevengeulen afgetakt”, schetst Kranenbarg. “Zo werd dit type habitat – langzaam stromend en ondiep water – steeds zeldzamer. Juist deze gebieden zijn erg belangrijk voor de opgroei van alle vissen, maar ook voor soorten als barbeel, kopvoorn, winde, sneep en serpeling. Deze soorten paaien weliswaar in de hoofdstroom, omdat voor een succesvolle paai snelle stroming en zuurstofrijk water vereist is. De juvenielen hebben echter rustig stromend, ondiep water nodig om op te groeien totdat ze groot genoeg zijn om terug te keren naar de rivier.” Het poeltje bij de ingang weerspiegelt precies de behoeftes van veel jonge rivier- vissen. Het warme water zorgt voor een snelle groei, en er is ook nog eens meer dan genoeg voedsel. Kranenbarg heeft uitgebreid onderzoek gedaan naar de functie van nevengeulen, onder meer in Gameren en de Kaliwaal. “In principe komt er van de paai niks terecht als de juvenielen niet kunnen uitwijken naar nevengeulen. Je komt wel jonge visjes tegen in de kribvakken, maar in de nevengeulen zijn het er tien keer zo veel.”

Compleet ecosysteem

Door de plas bij de instroom van het gebied ondieper te maken, worden de geleidelijk aflopende oeverzones daardoor ook stukken interessanter voor jonge vis. Daarnaast komt de bodem van de plas ook in bereik voor volwassen vissen, waterplanten, watervogels en macrofauna van uiteenlopende pluimage. Alexander Klink, van hydrobiologisch adviesbureau Klink, is door Dekker Van de Kamp ook bij de Kaliwaal betrokken. “Je wilt een waterbodem waar zuurstof kan komen, waar zonlicht kan komen, die begroeid is met planten. Deze zorgen ervoor dat algen minder kans krijgen. Zo krijg je weer een compleet ecosysteem, waar ook plaats is voor op zicht jagende vissen. In die diepe plassen heb je een zuurstofloze bodem, geen planten, algen en geen biotopen.” Overigens gaat dit verhaal ook op voor plassen die niet met een rivier in verbinding staan.

Streven naar draagvlak

Iwan Reerink, projectleider van Dekker Van de Kamp, heeft er geen enkel bezwaar tegen dat er ‘kritisch wordt meegekeken’. “Wij proberen zo veel mogelijk draagvlak te vinden voor onze projecten. Rijkswaterstaat, waterschappen, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Ravon, provincies en gemeenten; we proberen al die organisaties er zo veel mogelijk bij betrekken. Het eindresultaat kan er alleen maar beter van worden. Maar het allerbelangrijkst is dat we draagvlak hebben onder de plaatselijke bevolking. We leggen onze plannen uit op informatiebijeenkomsten en nemen eventuele opmerkingen en adviezen serieus. Vaak

Door gebruik te maken van een stortkoker vertroebelt het water niet.

blijkt dan dat we de bevolking kunnen enthousiasmeren. We slagen erin mensen te laten inzien dat we wel meerdere jaren aan de slag zijn in hun directe woonomgeving, maar dat ze er uiteindelijk iets moois voor terug krijgen.” Volledigheidshalve; de projecten van Dekker Van de Kamp gaan veel verder dan alleen verontdieping van de betreffende zandwinplas. Reerink: “We pakken het complete gebied aan. Het verontdiepen van die plassen levert een betere biotoop op voor de visstand. Maar afgezien van toenemende oevervegetatie en de onderwaterbegroeiing, zie je daar als omwonende weinig van. De toegevoegde waarde voor buurtbewoners is dat er een gebied ontstaat waar

Grootschalige verontdieping kan gunstig zijn voor de natuur én de visstand.

riviergebonden natuur alle vrijheid krijgt zich te ontwikkelen. Met rivierduinen, nevengeulen, ruigtes, moeraszones, oobossen, met eventueel begrazing door runderen en konikpaarden. Ze kunnen er wandelen, zwemmen, vissen, vogels kijken, recreëren.”

Recycling tot op de bodem

De belangrijkste horde die Dekker Van de Kamp te nemen heeft als er plannen zijn een plas te verontdiepen, zijn de alarmbellen die gaan rinkelen als mensen woorden als ‘storten’ en ‘baggerspecie’ horen. Baggerslib wordt nog al te vaak geassocieerd met zwaar giftige ‘chemische’ blubber uit havens en andere

Riviertrekvissen als de winde profiteren direct van het verontdiepen van zandwinplassen.

De Kaliwaal is een van de weinige gebieden waar permanent water door een wilgenbos stroomt.

sterk vervuilde wateren. Daar is in de tak van sport die Dekker Van de Kamp bedrijft geen sprake van. “We gebruiken alleen klasse A en B-materiaal volgens de classificatie van het Bodembesluit”, zegt Reerink. “We noemen dat riviereigen baggerspecie. Dat is grond en herbruikbare rivierbodem, met dezelfde specificaties als de bodems overal langs Maas, Waal of andere rivieren. Het komt erop neer dat de rivieren in de plassen die wij verontdiepen, hetzelfde materiaal afzetten als dat wij er nu in brengen. Alleen duurt het dan veel langer.” Daar komt nog bij dat Dekker Van de Kamp, als de plas vol is, bij wijze van finishing touch nog een afdeklag van klasse A-bodem aanlegt. “Daarmee is de plas uiteindelijk vaak schoner dan het omliggende gebied.”

Het bedrijf heeft tevens een methode ontwikkeld om te voorkomen dat het water bij het storten te veel vertroebeld. Het te storten materiaal wordt per schip aangevoerd, waarna het spul via een stortkoker in het water wordt ‘gelegd’. Dat gebeurt gps-gestuurd, zodat het gewenste glooiende bodemprofiel tot op de vierkante meter precies wordt aangelegd. “Via metingen wordt voortdurend gecontroleerd of wij wel aan de eisen voldoen”, zegt Reerink. “Het blijkt dat de vertroebeling die wij genereren, nog lager is dan die in het water van de Waal zelf.”

Win-winsituatie

In de totaalplannen die Dekker Van de Kamp maakt voor de gebieden die het bedrijf aanpakt zijn vooral recreatie

en natuurontwikkeling boven water de zichtbare elementen. Toch is het vooral het aquatisch milieu dat het meest gebaat is bij het verontdiepen van diepe gaten is. Moeraszones, glooiende oevers, nevengeulen en plassen waarvan de bodems beschikbaar komen voor vissen, andere onderwaterfauna en waterplanten, dragen onmiskenbaar bij aan een betere visstand.

Uiteraard is Dekker Van de Kamp geen filantropische instelling. Het bedrijf handelt in zand, grind en klei en bedient daarmee de bouwsector. Bij baggerwerkzaamheden komt specie vrij die ergens naartoe moet. Door daarvoor geschikt (=niet te vuil) materiaal op te bergen in biologisch dode zandgaten, komt het bedrijf op een goedkoper manier van zijn restmateriaal af. Daar doet Reerink niet geheimzinnig over. Door dit economische profijt te combineren met ecologisch profijt ontstaat een win-winsituatie. Als Dekker Van de Kamp is vertrokken, heeft de omgeving er een nat natuurgebied bij.

Dat dit geen holle frasen zijn om goedgevolgde burgers te bewegen een ordinaire stortplaats te accepteren in hun directe omgeving, bewijzen de vele (kritische) partners die Dekker Van de Kamp bij zijn natuurontwikkelingsprojecten betreft. Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Ravon, provincies en gemeenten laten zich niet zomaar voor eenieders karretje spannen. Bij de Kaliwaal is zelfs het Wereld Natuur Fonds een van de partners.